

**Guliston davlat pedagogika instituti,  
“Pedagogika” kafedrası, p.f.f.d PhD,  
dotsent Samatova Dilrabo Yusufovna  
taqrizi ostida**

**Qahhorova Nilufar Oktam kizi**  
Gulistan state pedagogical institute  
Uzbekistan  
Email: [nilufarqahhorova14@gmail.com](mailto:nilufarqahhorova14@gmail.com)

---

## **INTEGRATSION YONDASHUV ASOSIDA BO‘LAJAK BIOLOGIYA O‘QITUVCHILARINI METODIK TAYYORLASH**

**ANNOTATSIYA:** Integratsion yondashuv asosida bo‘lajak biologiya o‘qituvchilarni metodik tayyorlash mavzusida tayyorlangan ushbu maqolada, nazariy va amaliy bilimlarning o‘zaro integratsiyalashuvi hamda ularning amaliyotga tatbiq etilishi haqida tizimli ma‘lumotlar berib borilgan. Bugungi kunda integratsion yondashuv asosida o‘qitish ta‘lim tizimida uchrayotgan muammoli vaziyatlarning muqobil yechimi sifatida qaralmoqda. Shundan kelib chiqib, ta‘lim tizimini optimallashtirish jarayonida bo‘lajak biologiya o‘qituvchilarining bilim, ko‘nikma va malakalarini oshirishda integratsion yondashuvlarni takomillashtirish talab etiladi.

**KALIT SO‘ZLAR:** Integratsiya, bilim, ko‘nikma, malaka, nazariy, amaliy, ta‘lim, tarbiya, metodika, metodik tavsiya, biologiya, o‘qituvchi, talaba, tizim.

---

**KIRISH.** Bugungi kunda ta‘lim tizimida integratsion yondashuv muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, biologiya fanini o‘qitish jarayonida turli fanlararo bog‘liqliklarni hisobga olish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash va metodik jihatdan puxta tayyorgarlik ko‘rish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada bo‘lajak biologiya o‘qituvchilarini integratsion yondashuv asosida metodik tayyorlash masalalari yoritiladi. Rivojlanib borayotgan mamlakatimizda ta‘lim tizimini optimallashtirishda turli xil ta‘limga oid dasturlar, chora-tadbirlar va keng qamrovli islohotlar olib borilmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasining 23.09.2020 yildagi “Ta‘lim to‘g‘risida” gi O‘RQ-637-sonli qonuni [1], O‘zbekiston Respublikasining 01.02.2024 yildagi “Pedagogning maqomi to‘g‘risida” gi O‘RQ-901-sonli qonuni [2] va qator boshqa qonuniy hujjatlarda bir qancha ma‘lumotlar, aynan, bo‘lajak o‘qituvchilarning ilmiy izlanishlarida, pedagogik faoliyatidagi nazariy va amaliy ko‘nikmalarining o‘zaro aloqadorligini tasdiqlab keladi.

Yuqoridagilarni inobatga olgan holda integratsion yondashuv asosida bo‘lajak biologiya o‘qituvchilarni metodik tayyorlash- ta‘lim-tarbiya berish jarayonida bir qancha afzalliklarga ega bo‘lgan usul va vositalarni o‘rgatish, ularni takomillashtirishga qaratilgan. Shu o‘rinda integratsiya, pedagogik integratsiya, integratsion yondashuv tushunchalariga ta‘rif berib o‘tish joiz.

**MATERIAL VA USLUBLAR.** Integrativ yondashuv-bu ta‘lim pedagogik integratsiya jarayoni va natijasi sifatida ko‘rib chiqiladigan tadqiqot pozitsiyasidir (fanlararo, fan ichidagi, shaxslararo) [3], olimlar pedagogikada integrativ yondashuvni turli yo‘llar bilan izohlaydilar. I.A.Zimnaya, E.V.Zemtsova integrativ yondashuvni “kamida bitta xarakteristikaning umumiyliigi bilan birlashtirilgan obyektlar, hodisalar, jarayonlar majmuasining yaxlit tasviri, natijada uning yangi sifati yaratiladi” [4] deb ta‘riflaydi. V. M. Lopatkinning biroz boshqacha pozitsiyasi, u integrativ yondashuv – “dunyo rasmining yaxlitligini ta‘minlaydigan vosita; nazariy va amaliy muammolarni hal qilishda insonning tizimli fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi” [5] Integratsiya – ta‘lim va tarbiya jarayonini tashkil etishning maqsadlari, tamoyillari va mazmuni birligining ifodasi, natijasi asosiy vakolatlardir. Zamonaviy sharoitda fan va ilmiy

bilimlarning integratsiyasi tendentsiyadan bezakga aylanadi. Biz V.F.Tenishchevning nuqtai nazarini baham ko'ramiz, integratsiya- pedagogik tizimning yanada yaxlitligiga o'tishi tufayli o'quv jarayoni darajasining oshishiga olib keladi. Integratsiya natijasi talabalar o'rtasida shakllangan kompetentsiyalardir [6]. Integratsion yondashuv ta'lim jarayonida turli fanlarning o'zaro bog'liqligini ta'minlash, o'quvchilarni keng qamrovli bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlashga xizmat qiladi. Bu yondashuvning nazariy asoslari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Bu yondashuvning nazariy asoslari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

**Pedagogik integratsiya:** O'qitish jarayonida turli fanlar mazmunining bir-birini to'ldirishiga asoslanadi

**Fanlararo bog'liqlik:** Biologiya, kimyo, fizika va geografiya fanlari orasidagi o'zaro bog'liqlikni ta'minlash orqali chuqur bilim berish

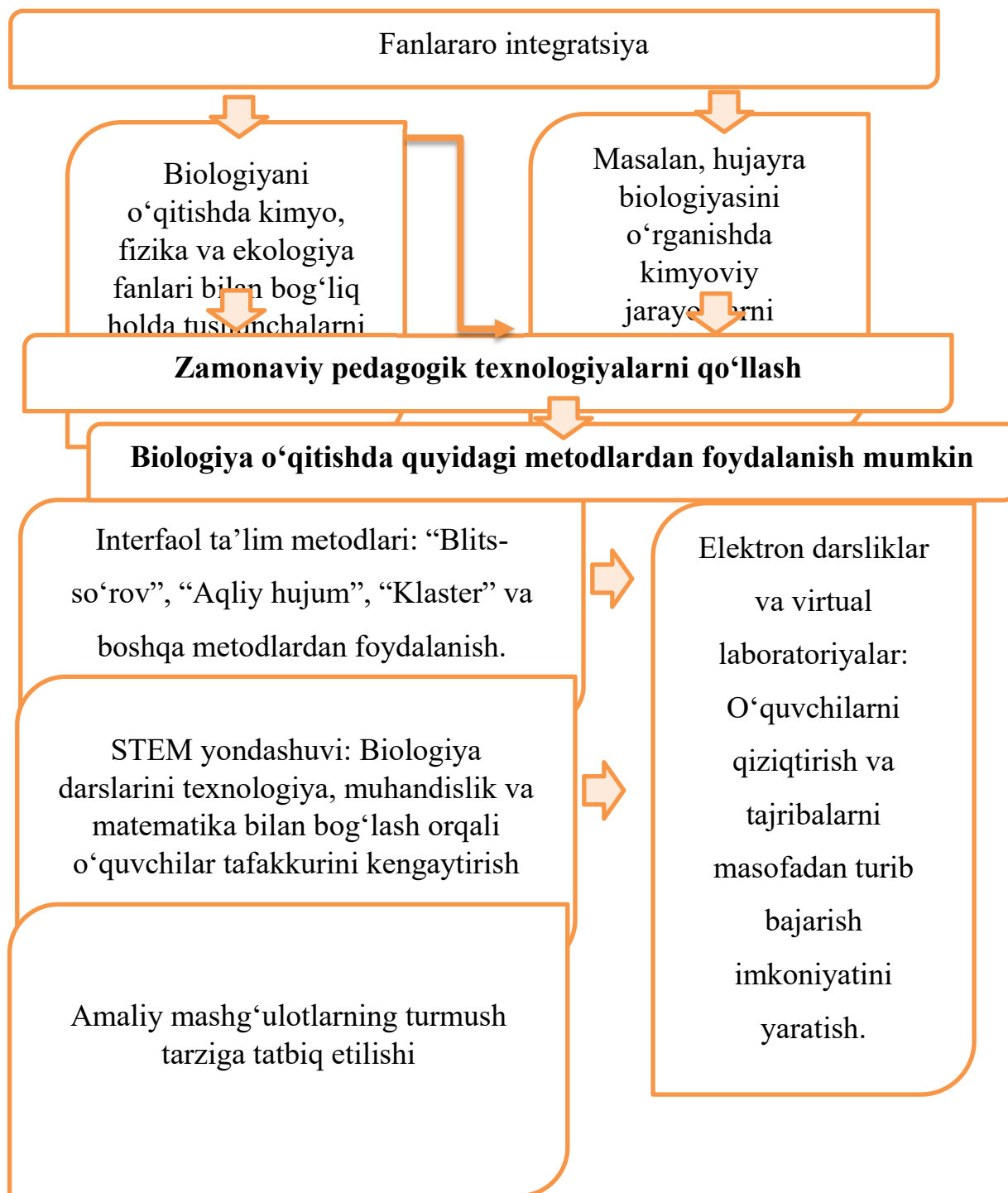
**Innovatsion pedagogik texnologiyalar:** Zamonaviy AKT vositalaridan foydalangan holda o'qitish samaradorligini oshirish

NATIAJALAR VA MUHOKAMALAR. O'qitishda integrativ yondashuv g'oyasining paydo bo'lishi tarixi XVII asrning boshlarida, buyuk didakt Y. A. Komenskiy davrida boshlangan. Ushbu davr tabiatning yaxlitligini ta'lim mazmunida aks ettirish muammosiga yechim izlash bilan bog'liq. Ta'limdagi hodisalarning o'zaro bog'liqligito'g'risida birinchi ma'lumotni Ya. A. Komenskiyning asarlarida topish mumkin: "o'zaro aloqada bo'lgan hamma narsa bir xil aloqada o'qitilishi kerak" [7]. Uning "didaktikada o'qitish va o'qitishning umumiy talablari" mashhur. Ulardan birida aytilishicha, "tabiatda hamma narsa bir-biriga bog'liq bo'lgani kabi, o'rganishda ham hamma narsani boshqasiga shunday bog'lash kerak, aks holdaemas". M. Park o'qitishda integratsiya muammosining asosiy jihatlarini belgilab berdi: uslubiy, umumiy pedagogik, psixologik, didaktik, uslubiy, shaxs – faoliyat. M. Park integrativ yondashuvni mustaqil didaktik printsipga ajratdi. Shu bilan birga, ijtimoiy yo'nalish va universallik tamoyillari, shuningdek tashkiliy va boshqaruv funksiyalari, o'quv jarayonining yaxlitligini aks ettirish funktsiyalari, o'qituvchi va talabaning birgalikdagi faoliyatida namoyon bo'ladigan uning funktsiyalarining o'zaro bog'liqligi asos qilib olindi.

Shuningdek, M. Pak ijtimoiy va didaktik ahamiyatga ega mavzular va masalalarni ajratib ko'rsatish bo'yicha tavsiyalar berdi, ularni o'rganish kimyoviy bilimlar va boshqa ba'zi bilimlarni birlashtirishni, integratsiyalashgan bilimlarni, umumlashtirilgan ko'nikmalarni, turli o'quv fanlarining tarkibiy qismlarini qo'llash va rivojlantirishni talab qiladi. Bo'lajak biologiya o'qituvchilarining metodik tayyorgarligi quyidagi yo'nalishlar bo'yicha amalga oshiriladi:

Nazariy va amaliy tayyorgarlik

- Biologiya fani bo'yicha nazariy bilimlarni amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirish lozim.
- Bu borada laboratoriya ishlarini tashkil qilish, dala amaliyotlarini o'tkazish muhim o'rin tutadi.



XULOSA: Biologiya o'qituvchilarini metodik tayyorlash jarayonida quyidagi muammolarga duch kelinadi:

- Amaliy mashg'ulotlar yetishmovchiligi: Biologiya fani amaliyotga asoslangan bo'lishiga qaramay, laboratoriya jihozlarining yetishmovchiligi muammo tug'diradi.
- Interfaol dars usullaridan foydalanishdagi qiyinchiliklar: Ba'zi o'qituvchilar yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llashda tajribaga ega emas.
- Fanlararo bog'liqlikni ta'minlashdagi muammolar: O'quv dasturlarining mustaqil bo'lishi biologiya va boshqa fanlarning uyg'unlashtirilishini qiyinlashtiradi. Yechim sifatida esa quyidagilarni keltirib o'tish lozim.

- Laboratoriya jihozlarini to'liq ta'minlash va amaliy mashg'ulotlarni ko'paytirish.
- O'qituvchilar uchun doimiy malaka oshirish kurslarini tashkil etish va interfaol metodlardan foydalanishni kengaytirish.
- Ta'lim dasturlarini integratsiyalash va fanlararo bog'liqlikni oshirish bo'yicha islohotlar olib borish.

Integratsion yondashuv asosida bo'lajak biologiya o'qituvchilarini metodik tayyorlash zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biridir. Ta'lim jarayonida nazariy va amaliy bilimlarni uyg'unlashtirish, fanlararo bog'liqlikni ta'minlash hamda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish orqali biologiya fanini samarali o'qitish mumkin. Shuningdek, o'qituvchilarning doimiy malaka oshirish kurslarida qatnashishi ham ularning kasbiy mahoratini yanada oshirishga xizmat qiladi.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. O'zbekiston Respublikasining 23.09.2020 yildagi "Ta'lim to'g'risida" gi O'RQ-637-sonli qonuni
2. O'zbekiston Respublikasining 01.02.2024 yildagi "Pedagogning maqomi to'g'risida" gi O'RQ-901-sonli qonun
3. Яковлев Е.В., Яковлева Н.О. Педагогическое исследование: содержание и представление результатов / Е.В. Яковлев, Н.О. Яковлева. – Челябинск: Изд-во РБИУ, 2010. – 44 с
4. Zimnyaya I.A., Zemtsova E.V. Universitet bitiruvchilarining yagona ijtimoiy va kasbiy kompetentsiyasini baholashga integratsiyalashgan yondashuv / I.A. Zimnyaya, E.V. Zemtsova // Bugungi kunda oliy ta'lim. – 2008. – No 5. – B. 17.
5. Лопаткин В.М. Интеграционные процессы в региональной системе педагогического образования: монография /В.М. Лопаткин. – Барнаул: Изд-во БГПУ, 2000. – 162 с
6. Tenishcheva V.F. Kasbiy kompetentsiyani shakllantirishning integral-kontekstli modeli: dis. ... Doktor ped. Sci. – M., 2008. – 69 b
7. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения. М.,1955. С. 87